

Latvija pēc vēlēšanām

Dr. Aksels Rēcs (Axel Reetz), politologs

Latvija pēc [Saeimas](#) vēlēšanām sagaidījusi politiski jaunu piedzīvojumu un, protams, pazīstamos rituālus. Ātrāk nekā jebkad pēc neatkarības atjaunošanas uzreiz jaunievēlētā parlamenta pirmajā sēdē apstiprināta jauna valdība, kuras priekšgalā ir Ministru prezidents, kas arī pirms vēlēšanām ieņēma šo amatu. Tas ir ne tikai Latvijā, bet visā postsociālistiskajā pasaulē pārsteidzošs iznēmums. Līdz šim tikai Čehijā, Slovākijā un Ungārijā, tur gan ar plaši zināmām problēmām, pie varas esoša koalīcija paguvusi uzvarēt. Tas vien jau nozīmē, ka stabilizējas Latvijas politika un sāk izveidoties partiju sistēma. Diemžēl integrācijas trūkums izpaužas [SC](#) un [PCTVL](#) atbalstā, tomēr vēlētāji tā vairs nesvārstās savā izvēlē kā senāk.

Apstiprināta un pat stiprināta valdošā koalīcija no [TP](#), [LPP/LC](#) un [ZZS](#) nolēma aicināt [TB/LNNK](#) kā ceturto partneri drošībai: triju partiju valdība ar tikai 51 balsi, proti, ar minimālu iespējamu vairākumu Saeimā, nebūtu stabila, kaut arī tās pašas partijas vēl tikko mazākumvaldību veidoja.

Rietumeiropā ne mazākumvaldības — labs piemērs ir Dānija —, ne arī ļoti niecīgs koalīcijas pārsvars parlamentā nav nekas svešs, bet pieņemts, ka valdošās koalīcijas frakciju deputātu slimošanas vai komandējuma gadījumos, kad deputāts nevar ierasties uz balsojumu plenārsēdē, arī opozīcija ierodas ar attiecīgi mazāk deputātiem vai atturas no balsojuma. Tāds gentleman agreement eksistē gan tāpēc, ka nejaušs vairākums opozīcijai nekādu īpašu panākumu nesniedz, gan arī tāpēc, ka nākamajā sasaukumā situācija varētu būt otrāda un šāda rīcība pašai būtu izdevīga. Tādēļ jāpadomā par deputātu rīcību 9.Saeimā. Līdz šim valdības ne tikai elektorāta nepastāvības, bet arī pašu politiku dēļ, kas bieži mainīja politisko piederību, bija vājas un īslaicīgas. Jāvēro, vai turpmāk vēl kāds deputāts pametīs savu frakciju, jo cerības tikt ievēlētām jaunā politisko spēku grupā vai piebiedroties citai, populārākai partijai ir krietni samazinājušās.

Taču ceturtais partneris koalīcijā nozīmē arī, ka vairākiem spēkiem jādala posteņi. Fonā šim jautājumam veido Latvijā un arī Igaunijā (bet ne Vācijā) pieņemtā prakse, ka arī parlamenta posteņus, piemēram, spēkerus un komisijas priekšsēdētājus monopolizē valdošās koalīcijas partijas. Vācijā parlamenta priekšsēdētājs vienmēr nāk no lielākās frakcijas. 70.gados, kad valdīja sociāldemokrāti, nereti kristīgiem demokrātiem frakcija bija lielāka, tāpēc viņi prezidēja parlamentā, taču koalīcijas partnera trūkuma dēļ pie varas nenāca. Svarīgākās — Budžeta — komisijas priekšsēdētājs vienmēr ir no opozīcijas. Pārējās komisijas vada deputāti no visām frakcijām, protams, mazajām partijām tiek mazāk krēslu. Latvijā vai Igaunijā šo praksi būt grūtāk ieviest, jo pēdējos gados notikušas partiju pārgrupēšanās. Pārlicinoši lielākā bieži nav neviena frakcija. Kurai opozīcijai 9.Seimā ļaut vadīt budžeta komisiju — [SC](#) vai [JL](#)?

Protams, partiju spektrs Latvijā joprojām ir raibāks nekā dažās citās demokrātijās, kur pat iespējams vienas partijas valdību izveidot kā, piemēram, Lielbritānijā, lai gan līdz ar visām reģionālajām partijām tur Parlamentā pārstāvēti mēdz būt pat deviņi spēki. Tanī pašā laikā pats frakciju skaits Latvijā nav lielāks nekā Skandināvijas parlamentos, kur arī ļoti pazīstama ir labējo partiju dalīšanās konservatīvajos, zemniekos un liberāļos.

No otras pusēs, Rietumeiropā parasti ir vairāk vai mazāk konservatīvie un liberālie spēki, kā arī sociāldemokrāti, kas atsevišķi vai koalīcijā nomaina viens otru pie varas. Bet Latvijā sociāldemokrātiem ir grūti rast atbalstu vidusmēra sociāldemokrātiskā vēlētāja noskaņojumā, jo viņus saista ar sociālistiem un komunistiem, tāpēc vēlētāji balso par konservatīvām partijām, kurām programmās bieži vien var atrast ekonomiski sociāldemokrātiskas idejas. Tas līdz ar vadošo personību savstarpējo nesaprašanās traucē partijām konsolidēties. Vācijā vēl 1949.gadā parlamentā tika ievēlētas daudzas partijas, piecpadsmit gadu laikā no pirmajiem parlamenta sasaukumiem, it īpaši konservatīvos spēkus, uzsūca kristīgie demokrāti. Latvijā joprojām Saeimā ir piecas daudz maz konservatīvas vai liberālas partijas, tagad ar 77 mandātiem. Tādēļ partiju sistēmā droši vien vēl gaidāmas tālākas pārmaiņas. Pagaidām var konstatēt, ka [TB/LNNK](#) kļūst arvien vājāka, kamēr [JL](#) skaitās vienīgais ar oligarhiem nesaisītais spēks, kas apgrūtina sadarbību ar citām partijām.

Beigu beigās šis jautājums ir vēlētāju rokās. Ja Latvijas partiju darbība Eiropas Parlamentā, kur tām jāpiebiedrojas līdzīgi domājošām partijām no citām valstīm, būtu redzamāka medijos, iespējams, vēlētāju orientācijai tas palīdzētu. Vēlēšanu rezultāti gan pierāda, ka vēlētāji tagad uzskata biežas un ātras maiņas politikā valstij par nelabvēlīgām, kā arī ir sapratuši balsošanas sistēmu, neatbalstot dažas slavenas personas, piemēram, [Ingrīdu Ūdri](#). Tajā pašā laikā notika arī daļēja vēlētāju maldināšana, piemēram, ar Aivara Lemberga nosaukšanu par Ministru prezidenta kandidātu. Šādi neapšaubāmi [ZZS](#) piesaistīja balsis, lai gan Ventspils mērs nemaz uz Saeimu nekandidēja. Maz ticams, ka, pat ja tā būtu stiprākā frakcija, [ZZS](#) būtu viņu izvirzījuši valdības vadīšanai. Tas ir ne tikai sakarā ar kriminālpasūdzību, kuras dēļ prezidente bija likusi saprast, ka viņa Lembergu nenosauks, bet arī pats [Lembergs](#) diez vai nezina, ka to slavu, ko viņš ieguvis kā mērs pilsētā, kur ienākumi ir lieli, viņš neiegūtu ne citās pilsētās, piemēram, Ludzā vai Krāslavā, nedz arī nacionālajā līmenī. Protams, neaizmirstot, ka

koalīcijas partneri arī droši vien nebūtu bijuši gatavi strādāt Lemberga vadībā.

Ventspils mēra sakarā vēl jāpiemin tāds brīnumums, ka vēlētāji, kas sūdzas par korupciju Latvijā, ir gatavi balsot par tādu cilvēku, kura saistība nelikumībām ir pietiekami ticama, lai prokuratūra šo jautājumu izmeklētu. Valdības veidošanas laikā uztraucas par citu politiķu lomu, piemēram, par [Aināra Šlesera](#) atkārtotu nonākšanu [Satiksmes ministrijas](#) vadībā, no kuras tieši Jūrmalgeitas skandāla dēļ viņam bija jāatkāpjas. Vācijas pirmā vēstnieka pēc neatkarības Hāgena grāfa Lambdsdrofa brālis Oto tika 80.gados sodīts sakarā ar lielāko partiju finansēšanas skandālu pēckara Vācijā un bija spiests atkāpties no ekonomikas ministra amata, taču tieši pēc tam viņu ievēlēja par Brīvo demokrātu partijas priekšsēdētāju. Arī Igaunijā bijušais Tautas frontes Ministru prezidents Edgars Savisārs 1995.gadā slepus ierakstīja savas koalīcijas sarunas. Drīz pēc tam noklausīšanās skandāls viņam lika atkāpties no iekšlietu ministra amata. Uz laiku kāds viņu aizvietoja arī savas dibinātas partijas priekšgalā, taču dažus gadus vēlāk viņš atgriezās turpat, pildīja Tallinas mēra un pašlaik ekonomikas ministra funkcijas. Viņš ir personība, pret kuru daudziem vēlētājiem ir pretenzijas, taču viņš ir arī ļoti populārs un viņa vadītā Centra partija ir spēcīgā. Nav izslēgts, ka viņš nākamajās parlamenta vēlēšanās uzvarēs un kļūs par Ministru prezidentu. Tātad šāds comeback nav Latvijas īpatnība.

Tomēr kopsavilkumā pusaudžu gadi Latvijas demokrātijas attīstībā ir pagājuši, lai gan sabiedrības noslāņošanās procesa attīstība atspoguļosies arī politikā. Jāautā, vai vēlētāju virzībai uz stabilitāti sekos atbilstoša 9.Saeimas politiku rīcība? Ja nemēģinās pievilkt SC, tad [Aigara Kalviša](#) koalīcija varētu būt gana stabila, neskatoties uz neizbēgamajiem iekšējiem konfliktiem, kas ir normāla parādība. Jo var jau TB/LNNK vai ZZS aizvietot ar JL vai arī četras partijas, izslēdzot TP, veidot valdību, kurai gan būtu mazāk vietu parlamentā nekā tagadējai koalīcijai.

Publicēšanas datums: Otrdiena, 2006. gada 21. novembris.

Rubrika: (2. lpp.)